

Uroš Predić (1856-1953)ⁱ

- Najpoznatiji akademski slikar realizma u Srbiji -

Uroš Predić je rođen u Orlovatu – tadašnjoj Austro-Ugarskoj Monarhiji, sada Srbiji, kao najmlađi sin sveštenika Petra Predića. Detinjstvo je proveo u Orlovatu, gde je završio osnovnu školu. Gimnaziju je pohađao na nemačkom jeziku u Pančevu, a studije završio, 1880, na Akademiji likovnih umetnosti u Beču, u klasi profesora Kristijana Gripenkerla (Christian Griepenkerl)ⁱⁱ. Uroš Predić je bio asistent kod ovog poznatog profesora, od 1883 do 1885. godine. Pod njegovom kontrolom, Predić je, kao student, oslikao 13 mitoloških slika za Bečki parlament. Kao student Akademije, dobio je Gundelovu nagradu,ⁱⁱⁱ 1879. godine.

Kada su mu otac, a ubrzo zatim i brat umrli, Predić se vraća 1885. u rodni Orlovat, da bi se o staroj i oboleloj majci brinuo kao sin koji joj je bio veoma privržen. Iako mu je majka umrla 1907, Predić nije prekidaio svoju vezu sa rodnim Orlovatom do kraja života. To je bio razlog da kao umetnik nije mogao da putuje po svetu i prati svetsku umetničku scenu. Jedino što je putovao bilo je tri meseca po Italiji, 1909, pa se i tad vratio zbog nazeba koji je dobio radeći u hladnim crkvama i muzejima.

Učestvovao je, 1911, na Svetskoj izložbi u Rimu, gde je trebalo da dobije najveću nagradu, ali je njegova slika „Patrijarh Srpski Lukijan Bogdanović moli Sv. Nikolu“ za brod Srpske crkve bila okačena iznad vrata izložbenog prostora, pa tako za nju nije dobio nagradu jer nije bila izložena na vidnom mestu.

Uroš Predić je postao član Srpske Kraljevske Akademije, 1910. godine.

Prvi srpski rat počinje 1914, pa cela porodica odlazi u izbeglištvo, u Kruševac, gde žive izolovano i u oskudici. Posle rata, Uroš se vraća u Beograd i u kući svoga brata Joše podiše atelje. U Beogradu osniva udruženje „Lada art Assosiation“, čiji je predsednik bio mnogo godina.

Uroš Predić je, ne samo svojim umetničkim delima, već i u vlastitim zabeleškama, zapisima i vođenom dnevniku osvetljavao nepoznata dela srpskih internacionalnih likovnih dostignuća u svetu, i tako ostavio veliko nasledstvo budućim generacijama.. Po njegovom urednom popisu, naslikao je između 1600 i 1700 kompozicija, portreta, pejzaza i samo jedan akt. Na svojim slikama, Uroš Predić je često slikao društvo u kome je živeo. Najpoznatija dela iz tog vremena su: „Vesela braća žalosna im majka“, „Siroče na majčinom grobu“, „Hercegovački begunci“, „Na studentu“. „Autoportret“ naslikao je među poslednjim radovima.

Uroš Predić je veoma značajan srpski ikonopisac po „Božjoj promisli“. On je oslikao crkve u Perlezu, Celju, Bečeju, Orlovatu, Kapelu u Patrijaršijskoj palati u Sremskim Karlovcima, crkvu Svetog Save u Libertvilu, Crkvu Sv. Nikole u Grgetu, Crkvu Svetog Duha u Rumi, Crkvu Preobražensku u Pančevu, Kapelu Bogdana Dunderskog, Kapelu Lazara Jankovića u Titelu, Kapelu Vlaškalić iz Mošorina i mnoge druge. I za sve ove radove po crkvama pisao je monografije, kao i uputstva o tome kako se o njima treba brinuti održavati ih.

U ikonografiji njegovi sveci nisu ukočeni već ljudi puni duha i svečane blagosti. Njegove Madone su sa lepim licem, idealizovana lica sa materinskim osmehom. Pred njegovim ikonama čovek ne treba da stoji kao oslabljeni „rab Božiji“, već kao pobožni gledalac koji traži utehu. Njegove ikone imaju cilj da dirljivo prikažu jedno sveto lice i događaj koji će gledaocima živo predočiti emociju i pokrenuti mu dušu u pravcu hrišćanskog osećanja. „Umetniku ništa nije teže nego raditi samostalno, bez preuzimanja dela predaka, nego proučavati prošlost, nadovezivati se dalje i stvarati po svome znanju i osećanju novo, ulažući u to svu svoju dušu, u kojoj treba da se ogleda koliko prošlost kao koren toliko i sadašnjost kao cvet koji će za budućnost doneti plod“.

„Nisam sledio stope drugih, nisam se vraćao stopama unazad. niti sam se lišavao onoga što je slikarstvo u toku dobijalo i iskusilo, pa da se vratim za ljubav stilu prvobitne ukočenosti davnih vremena, kada se nije radilo u stilu nego što se tako htelo, nego što se drugačije nije umelo i moglo“.

Na pitanje zašto je na ikoni neshvaćenog Apostola „Neverni Toma“, iz epizode iz deizisa, prikazan plašljivo? Predić je izneo svoju istinu: „Ja sam deset godina proučavao taj lik u slikarstvu da bih izneo svoju istinu“. Njegovo poimanje iz Jevandela dovelo ga je do odgovora. Njegov Toma je produhovljen izabranik koji prilazi tiho da Hrist ne bi posumnjao da je on skeptik. Ova mu je ikona bila najdraža. Predićeva „Tajna Večera“ nije drama, već istinita lirska pesma o smernosti jednog rastanka.

Uroš Predić je bio visok, vitak sa dugim vratom, prav do zadnjeg koraka. U mladosti je imao bradu i brkove, veoma stilizovane. Bio je kratkovid već i na studijama u Beču. Imao je sivo plave oči i blede lice poput indijskog bramana. Bolovao je od detinjstva od hroničnog slabog varenja i oštećenog grla, usta i jednjaka. Prvo, zato što je kao mali bio, za vreme jedne hladne zimske noći, zaboravljen i zaključan u Orlovačkoj crkvi, gde je pretrpeo nervnu groznicu od smrzavanja, a drugo - što je, za vreme školovanja u Pančevu, popio nehotice sodu kod Nemice, gazdarice, misleći da je voda. Čak je dobio i žuticu. Upravo zbog lošeg zdravlja, u drugoj polovini života, često je morao da se leči u raznim banjama, pa čak i u švajcarskoj banji Torast. Njegovo zdravstveno stanje sprečavalo ga je da osnuje porodicu, jer je mislio da neće dugo živeti.

I zaista, već od 1903. sve više poboljeva, uprkos tome što stalno radi. Levo oko, već 1931, popušta, vidi duplo - što je za slikara katastrofalno.

Posle jednog teškog gripa, 1937, otkriven mu je rak na desnoj slepoočnici. Zbog toga pati, vidi sve duplo, a levim okom krupnije, pa mu se slike ne poklapaju. Sustiže ga i depresija, pa na dan slika najviše dva sata.

Od 1944, počinju sve teži zdravstveni problemi: oseća se loše, ima često krvarenja iz nosa, stalno mu je hladno. Dok je pomalo slikao, pokrivaio se ćebetom jer mu je bilo hladno, muči ga bešika, kako je pisao prijateljima, prostata, piskanje u ušima, nesvestica. Ležeći u krevetu, 1951, kaže: „Starost! Srce mi radi dobro, pa ipak sam bolestan“. Ali i posle toga, njegovo žilavo telo, iskonskim životom prekaljeno, vratilo mu je snagu da ponovo radi, pa je uzeo da radi ikonu Svetog Jovana za Orlovačku crkvu, verujući da će je moći završiti. Na žalost, nije je završio. U aprilu 1952, pao je u svom ateljeu zbog nesvestice koja ga je bila obuzela, te je zapeo nogom za ćilim, slomio levu nogu i do jula proveo na traumatološkoj klinici, lečeći se - ne samo slomljenu nogu, nego i depresiju.

Od jula do novembra iste godine, leži kod kuće nepomičan u stolici koja je za njega bila specijalno napravljena, kako bi u miru što pre izlečio prelom noge. No, do izlečenja nije došlo zbog krhkih kostiju, i u međuvremenu dobijenog zapaljenja pluća.

U prohladnom stanu, u zimskoj noći, ugasila se zvezda - sjajna zvezda jednog velikog evropskog slikara, Uroša Predića. Umro je 11. februara 1953, posle teške operacije i bolesti. Jednog veoma hladnog februarskog dana, Orlovčani su telo svog čuvenog umetnika sačekali na železničkoj stanici, ćuteći, dajući mu najveći respekt za njegov rad, za ljubav prema svom zavičaju, noseći ga orlovačkim putem do njegovog groba. Umetnika koji ih je ovekovečio, slikajući „običan“ seoski život Orlovčana i okoline.

Uroš Predić je iza sebe ostavio mnogo talentovanih svojih učenika, koje je školovao besplatno i sa puno ljubavi prema umetnosti.

Lj. P.

ⁱ U pripremi ovog teksta korišćene su sledeće monografije: Radoje Drašković, “Čika Uroš”, Pančevo 2012, i Savo Popović, “Uroš Predić - Nepročitani amanet”, Beograd /b.g/.

ⁱⁱ Kristijan Gripenkerl rođen je 1939. u Oldenburgu. Postao je profesor na Akademiji likovnih umetnosti u Beču, 1874, gde je od 1877. vodio specijalnu “Školu istorijskog slikarstva”. Bio je profesor jedne cele generacije poznatih bečkih slikara. Umro je u Beču, 1916. godine. (Wikipedia).

ⁱⁱⁱ Gundelovu nagradu dodeljuje Akademija likovnih umetnosti u Beču za dostignuća u šest oblasti: slikarstvo, skulptura, gravura-medalja, pejzažno slikarstvo, arhitektura i graviranje. Nagrada nosi ime po carskom većniku Paulu Anton fon Gundelu, i dodeljuje se od 1782. godine. (Wikipedia).